

1965 р. / Відп. ред. М.Г. Твердохліб. — К.: КНЕУ, 2002. — Вип. 67 — С. 133-141.

9. Манюшко Є.В. Процесно-орієнтоване бюджетування в промислової компанії: автореферат дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Е. В. Манюшко. — Ростов н/Д : [б. и.], 2009. — 27 с.

10. Панов М. Збалансована система показників у процесно-орієнтованому бюджетуванні діяльності коммерческого банка / М. Панов // Управління корпоративними фінансами. — 2008. — № 4. — С. 24-29.

11. Пушкарьов Є. Типи бюджетних моделей і їх застосовність в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Є. Пушкарьов. — Режим доступу: <http://www.intalev.ru/?id=1541312>.

12. Синіцин Є. Стратегічне бюджетування / Є. Синіцин // Управлінський облік і фінанси. — 2007. — № 1. — С. 35-37.

13. Чорна Л.О. Система бюджетування для торговельного підприємства [Електронний ресурс] / Л.О. Чорна, Н.М. Нестеренко, Н.Ю. Чорна. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=376>.

Г. Ю. Попова

канд. екон. наук

Донбаська національна академія будівництва і архітектури, м. Краматорськ

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РИЗИКОЗАХИСТУ ІНЖИНІРИНГОВОЇ ФІРМИ

Постановка проблеми. Одна з головних причин, що стримують інноваційний розвиток економіки, — високий ризик капіталовкладень. У роботах І.А. Бланка [2], І.Р. Бузько, Г.І. Великоіваненко, В.В. Вітлінського, А.С. Гальчінського, В.М. Гейця [3], М.М. Кліменюка, С.І. Наконечного, А.А. Пересади, А.І. Сухорукова, Д.М. Черваньова, А.І. Яковлева та інших вчених закладені основи управління ризиками. Однак системний, комплексний підхід до формування стратегії ризикозахисту інжинірингової фірми поки не реалізований і є однією з найбільш актуальних проблем в області організації управління, планування і економічного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що проблемам розвитку інжинірингу в Україні приділяється велика увага [2-7 та ін.]. Розробляються і питання державного регулювання інноваційної сфери [8-9], і аналітико-інструментальні основи забезпечення ефективного управління ризиками підприємств [10], і стратегічне планування ризиків на основі збалансованої системи показників [11].

Разом з тим, ряд проблем, що стосуються розробки та коригування стратегії управління ризиками підприємств, що надають інжинірингові послуги, залишаються не вирішеними.

Мета статті полягає в обґрунтуванні основних принципів і практичних підходів до формування стратегії ризикозахисту інжинірингової фірми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податковим кодексом України (ст. 14.1.85) надається поняття «інжиніринг» — надання послуг (виконання робіт) із складення технічних завдань, проектних пропозицій, проведення наукових досліджень і техніко-економічних обстежень, виконання передпроектних, проектних, інженерно-вишукувальних, інженерно-розвідувальних робіт (послуг) із будівництва об'єктів, розроблення технічної документації, проектування та конструкторського опрацювання об'єктів техніки і технології, надання консультацій та авторського нагляду під час монтажних та пусконаладжувальних робіт, а також надання консультацій економічного, фінансового або іншого характеру у складі таких послуг (робіт) [1].

Інжиніринг як специфічний вид професійної діяльності склався в результаті перших спроб комерціалізації результатів роботи інженерів у XVIII ст. (школи інженерного мистецтва, асоціації інженерів). Стихийний, нічим не керований раніше процес надходження новаторських ідей в промисловість, перестав задовольняти потреби господарства. Зокрема, професійна інженерна асоціація виникла в Англії в 1771 р. і отримала назву "Товариство цивільних інженерів".

Досить значний розвиток інжиніринг отримав, коли стали здійснюватись великі проекти відновлення та модернізації промисловості в Європі, а пізніше почалася масштабна індустріалізація країн, що розвиваються. Саме в цей період виникла нова потреба в інжинірингових послугах та проектах, що виконуються на умовах "під ключ", і, зокрема, необхідність не тільки побудувати промисловий об'єкт, а й посприяти замовнику в освоєнні переданих технологій та підготовці національних кадрів. Внаслідок цього послуги в галузі інжинірингу стали все більш різноманітними, виникли передумови для становлення і розвитку національних і міжнародних ринків інжинірингових послуг. З подальшим розвитком інжинірингу знадобилося систематизувати його види та уніфікувати послуги на міжнародному рівні. У 1981 році Американське Товариство інженерів цивільного будівництва (ASCE) випустило "Керівництво з використання послуг інженерів", в якому розглянута практика інженерного консультування, показана процедура вибору інженера, дана кваліфікація інжинірингових послуг, що включає наступні групи [4, с. 25]:

попередні техніко-економічні дослідження і економічні порівняння. Ці послуги можуть передувати затвердженню проекту і включати аналіз умов і порівняння декількох можливих варіантів, у тому числі вплив об'єкта на навколишнє середовище, експлуатаційні витрати, фінансові міркування і очікуваний дохід, як основу для висновків і рекомендацій про доцільність спорудження об'єкта;

вивчення планування, тобто створення генпланів для довгострокових програм економічного розвитку регіонів і міст, дослідження навколишніх умов;

сприяння у фінансових питаннях, включаючи рекомендації щодо залучення джерел фінансування;

управління будівництвом – застосування методів і прийомів управління і прийняття рішень на різних стадіях будівництва;

інспектування та випробування обладнання і матеріалів на заводах-виробниках, а також випробування матеріалів фірм-підрядників (на місці будівництва) для спорудження об'єкта;

експлуатаційні витрати.

У розвинутих країнах налічується багато тисяч фірм і організацій, що надають інженерно-технічні послуги. Деякі з них мають дуже вузьку спеціалізацію, обмежуються консультаціями з окремих питань. Нерідко така фірма представлена одним експертом у будь-якій певній сфері і вся його діяльність зводиться лише до консультування. У той же час для США характерні фірми-гіганти, що виконують роботи типу будівельного інжинірингу та беруть на себе всі функції по створенню відповідних об'єктів. Взагалі, у США зареєстровано понад 25 тис. фірм різного профілю й обсягу діяльності; у країнах Європейського Союзу – близько 10 тис., причому найбільша їх кількість знаходиться в Німеччині, Австрії, де ринок представлений дрібними й середніми компаніями, а найбільші – у Великій Британії, Швеції, Фінляндії, Нідерландах [9].

Завданням інжинірингу є одержання замовниками найкращого результату від вкладення капіталу за рахунок:

системного, міждисциплінарного підходу до здійснення проектів;

багатоваріантності технічних і економічних розробок, їхньої фінансової оцінки вибору оптимального варіанта для замовника;

розробки проектів з урахуванням можливості застосування прогресивних будівельних і виробничих технологій, устаткування, конструкцій і матеріалів із різних альтернативних джерел, що якнайкраще відповідають конкретним умовам і особливим вимогам замовників;

використання сучасних методів організації і керування всіма стадіями виконання проектів.

В Україні даний вид діяльності тільки зароджується й зводиться переважно до послуг, що пов'язані з підготовкою будівельного процесу.

Однак розвиток ринку інжинірингових послуг в Україні характеризується наявністю багатьох системних проблем, найважливішими серед яких є: дефіцит кваліфікованих кадрів, неякісне виконання робіт, застаріла нормативна база, недосконала система визначення вартості проектних робіт, корупційні явища на стадії погодження та експертизи документації, низький рівень автоматизації проектних робіт [6, с. 105]. За останні роки в бізнес-середовищі зростає популярність створення інжинірингових напрямків інноваційного розвитку бізнесу. Проте досягнення суттєвих зрушень у використанні інжинірингу для ефективного розвитку серед більш широкого кола підприємств найближчим часом представляється проблематичним.

У зв'язку зі структурною перебудовою економіки інжиніринг став у даний час найбільш диверсифікованою і ризиковою сферою діяльності, тому розглянемо деякі теоретичні передумови формування стратегії ризикозахисту інжинірингової фірми.

Ризикостійкість – це сукупність властивостей досліджуваної системи, що визначає характер реагування цієї системи на зміни рівня ризиків. Ризикозахищеність досягається як управлінськими впливами ззовні в контексті чинної політики державного економічного регулювання, так і внутрішніми впливами, базується на прийнятій системі планування і управління.

Ступінь оптимальності системи забезпечення ризикозахисту характеризується її детермінованістю (взаємодією елементів, при якій діяльність одного з них відбивається на діяльності інших), динамічністю (здатністю адаптуватися до змін середовища), наявністю в системі керуючого параметра (в соціально керуваній системі це керівники підрозділів різних рівнів), наявністю зворотного зв'язку.

Сукупність методів формування стратегічних напрямків інвестиційного ризик-менеджменту, системи попереджувального управління та комплексу тактичних прийомів мінімізації ризиків становить суть запропонованої стратегії ризикозахисту. Для її формування пропонується використання наступних методів: селективного, інтуїтивно-емпіричного, аналітико-детекційного, інформаційно-логістичного, експертного, альтернативного, моноваріантного, конверсійного, інтеграційного і методу стандартизації (рис. 1).

Перш ніж розглянути кожен з них, зазначимо, що в процесі використання цих методів для формування стратегії ризик-менеджменту необхідно врахувати три головні вимоги до останньої, що визначаються умовами функціонування підприємства в ринковому середовищі: діалектичність, динамізм і гнучкість (адаптивність). Діалектичність стратегії полягає в тому, що вона є компромісом альтернативних методологічних підходів у менеджменті, тобто «єдністю та боротьбою протилежностей», які зумовлюють динамізм і гнучкість стратегії як реактивні функції взаємодії із зовнішнім середовищем. Запропоновані методи формування стратегії характерні саме тим, що кожен з них, маючи самостійне значення, виражає в той же час одну з альтернативних тенденцій в процесі ризик-менеджменту – суб'єктивізм або об'єктивізм

Розглянемо суть кожного методу. Інтуїтивно-емпіричний метод полягає у формулюванні стратегії ризик-менеджменту на вищому управлінському рівні шляхом проб і помилок, на підставі попереднього досвіду, а також досвіду зарубіжних і вітчизняних фірм-аналогів. Експертний метод передбачає розробку стратегії на основі дослідження думок експертів (які працюють на даному підприємстві або незалежних), що спеціалізуються в області ризик-менеджменту. Необхідною умовою застосування цього методу є розробка системи анкетування фахівців і організація узагальнення і аналізу отриманої інформації.

Інтуїтивно-емпіричний і експертний методи мають багато спільного: обидва вони відображають суб'єктивний підхід в управлінні, базуються на інтуїції і досвіді – в першому випадку управлінського складу, у другому – фахівців. Переваги цих методів: простота, доступність, відсутність будь-яких значних витрат, а також те, що вони «вписуються» у структуру управління, найбільш поширену в промисловості. Легко помітити і недоліки: високу ймовірність помилок, низький рівень адаптивності стратегії, яка сформована інтуїтивно-емпіричним шляхом або експертними методами.

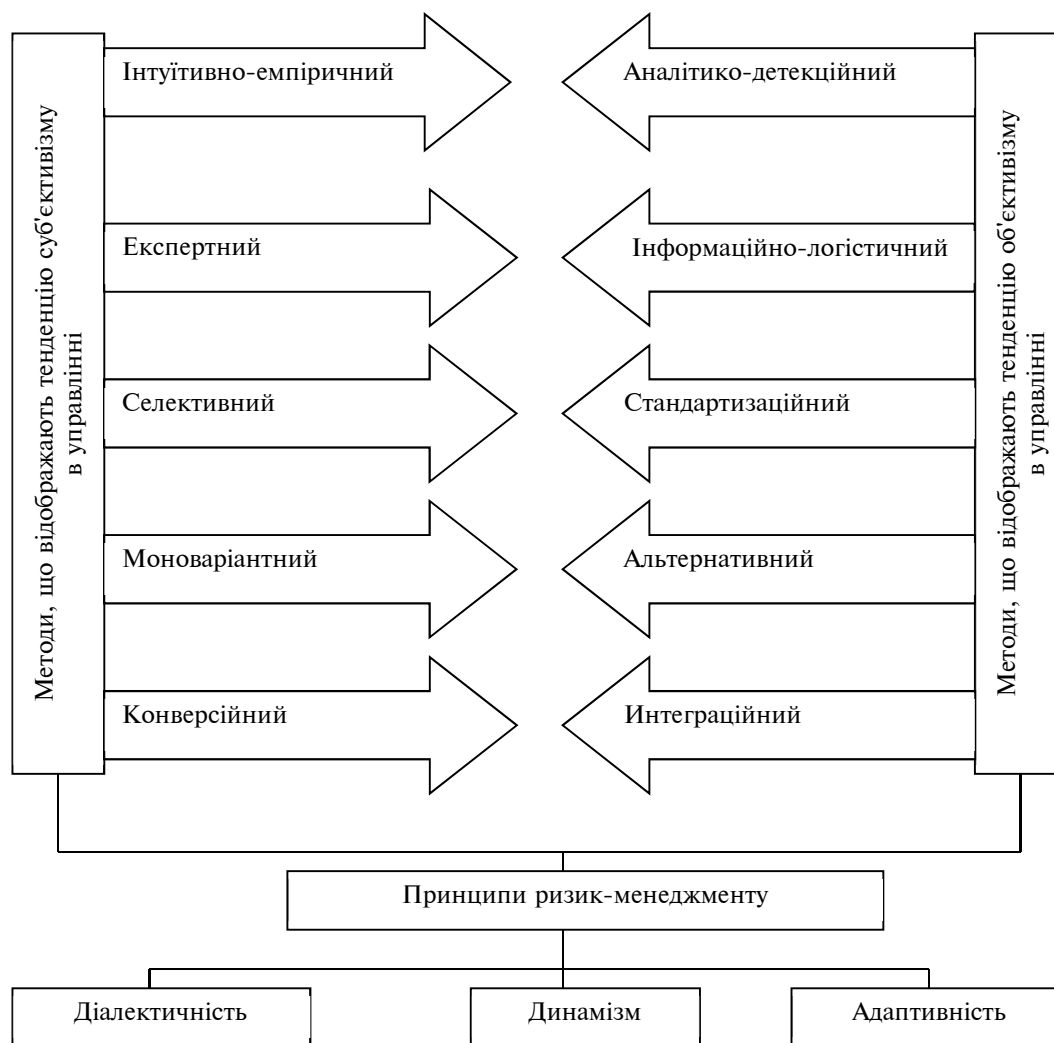

Рис. 1. Принципи та методи формування стратегії ризикозахисту інжинірингової фірми

Їм протистоять аналітико-детекційний та інформаційно-логістичний методи. Суть першого з них полягає в тому, що розробка стратегії управління ризиками базується на даних фінансового аналізу, бухгалтерського обліку та аудиту, які узагальнюються, групуються; потім відбувається виявлення основних внутрішніх і зовнішніх факторів, тенденцій, що характеризують конкурентну позицію підприємства, його фінансовий стан та ін., що дає можливість сформулювати загальну стратегію і тактику управління ризиками. Другий метод заснований на теорії організації інформаційно-логістичних потоків.

Аналітико-детекційний та інформаційно-логістичний методи, що відображають об'єктивізм і раціоналістичність в управлінні, мають безперечні переваги: точність прогнозів і кількісних оцінок, формалізація аналітичних залежностей, можливість використання математико-статистичного інструментарію в процесі формування стратегії. Але в ситуації невизначеності, яка породжує ризик, велике значення мають випадкові фактори, що не піддаються аналізу. Тому зведення до нуля особистісно-психологічних, інтуїтивних мотивів у прийнятті рішень, в тому числі і стратегічного характеру, виявляється вельми серйозним недоліком розглянутих методів.

Використовуючи описані вище методи можна розробити стратегію управління ризиками для будь-

якого підприємства, визначивши при цьому послідовність дій у вигляді алгоритму (рис. 2).

Селективний і стандартизаційний методи також протилежні за змістом. Суть першого в тому, що стратегія ризик-менеджменту формулюється як комплексне завдання з ідентифікації, ранжування всіх видів ризиків, можливо більш докладного їх кількісного, якісного опису та підбору «ключа» – тобто оптимального засобу мінімізації даного виду ризику. Стандартизаційний метод полягає в орієнтації на один або кілька способів зниження ризиків, застосування яких є найбільш ефективним в даних умовах для всіх видів ризиків. Діалектична єдність селективності та стандартизації стратегії визначається необхідністю загального концептуального підходу до управління ризиками, при якому ці дві тенденції будуть збалансовані. Перевага в сторону селективності призведе до безмежної диференціації ризиків і методів їх регулювання, зростання апарату управління, витрат, зниження ефективності. Повна стандартизація також є нонсенсом, оскільки в принципі неможливий єдиний метод управління різними за своєю природою ризиками.

Моноваріантна стратегія формується як результат відсутності прогнозування різних сценаріїв розвитку подій. Протилежний випадок – розробка альтернативної стратегії ризик-менеджменту, що враховує варі-

анти мінімізації ризиків в різних умовах господарської та інвестиційної діяльності.

Конверсійний метод відображає можливості конверсії (переведення) одного виду ризику в інший з метою полегшення управління ними. Наприклад, стра-

тегія ризик-менеджменту може базуватися на конверсії валютних ризиків у кредитні та процентні і т.ін. Інтеграційний метод полягає у виробленні комплексного стратегічного підходу до регулювання всіх видів ризиків без їхньої конверсії.

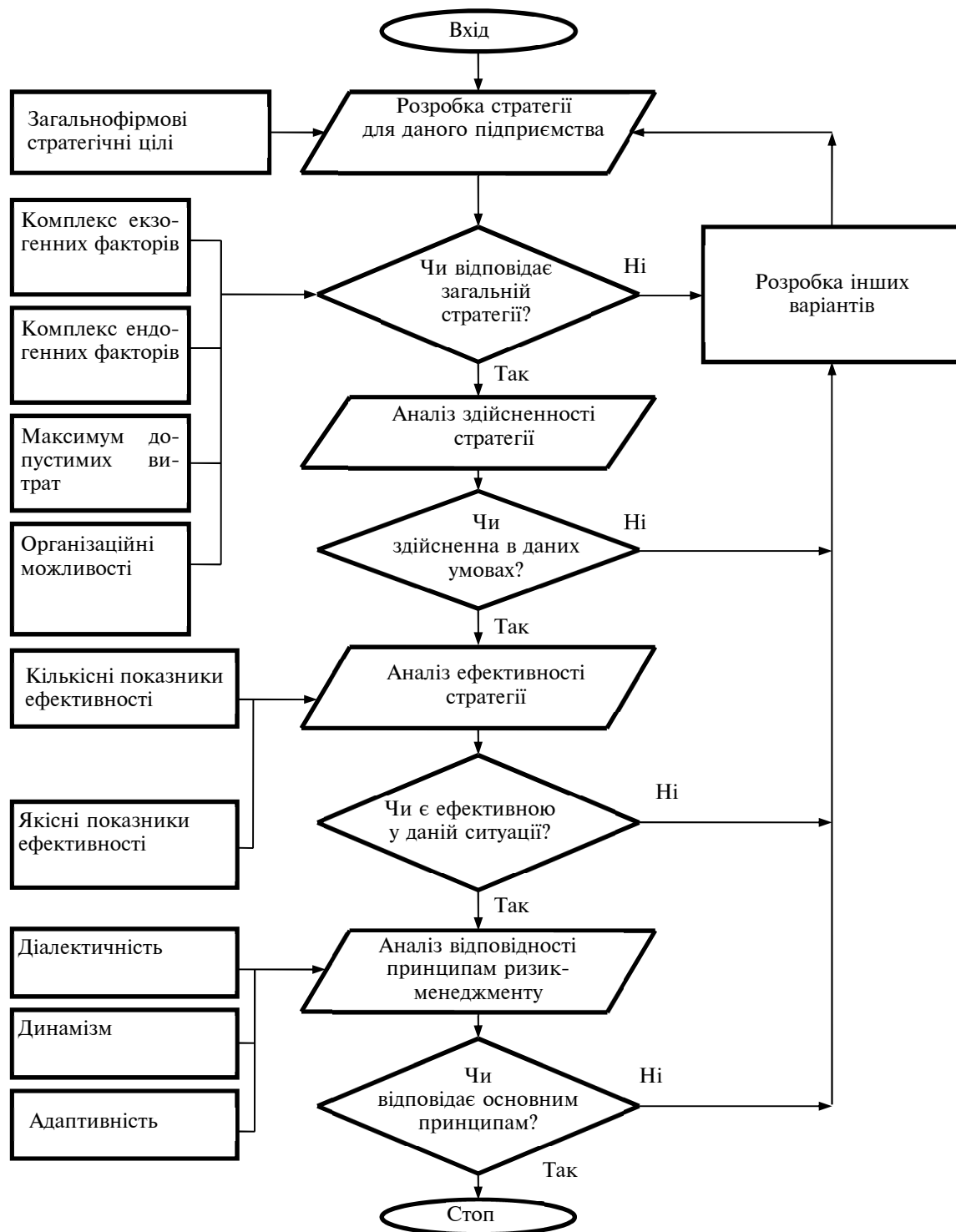

Рис. 2. Розробка стратегії ризик-менеджменту інжинірингової фірми

Висновки

Таким чином, ми пропонуємо використовувати категорію ризикозахищеності як універсальний індикатор стану системи ризик-менеджменту інжинірин-

гової фірми, а інструментарій ризикології – як методичну базу для досліджень і розробок в даному напрямі.

На прикладі проведеного нами дослідження видно, як запропонований алгоритм розробки стратегії ризик-менеджменту дозволить перевести проблему, яка розглядається, в практичний ракурс і використовувати в роботі українських інжинірингових фірм.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112. – (Редакція від 08.11.2014 р.).
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1999. – 528 с.
3. Геєць В. М. Довгострокові умови та фактори розвитку економіки України / В. М. Геєць // Економіка України. – 1999. – № 3. – С. 16-30.
4. Лисенко Я. О. Сучасний стан світового ринку інжинірингових послуг / Я. О. Лисенко, О. О. Квактун // Економічний простір. – 2013. – № 74. – С. 24-32.
5. Траченко Л.А. Інжинірингові послуги як об'єкт товарознавства: експертне оцінювання якості : монографія / Л.А. Траченко. – Одеса : Атлант, 2014. – 212 с.
6. Ситник О. Б. Досвід інжинірингової діяльності в сучасному економічному просторі / О. Б. Ситник. // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2013. – № 3. – С. 104-116.
7. Безручко О. О. Особливості та основні проблеми розвитку інжинірингових послуг в Україні / О. О. Безручко // Економічні науки. – 2013. – № 6. – С. 99-105.
8. Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 р. № 691-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-p>.
9. Інжиніринг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://works.doklad.ru/view/t9Q2ZmdLD6U.html>.
10. Черепня Г. М. Аналітико-інструментальні основи забезпечення ефективного управління ризиками підприємств / Г. М. Черепня // Бізнес Інформ. – 2015. – №3. – С. 270-275.
11. Скакальський Ю. С. Стратегічне планування ризиків на основі збалансованої системи показників (BSC) / Ю. С. Скакальський // Бізнес Інформ. – 2015. – №8. – С. 277-281.

О. А. Рядно
академік АЕН України,

Л. В. Рибальченко
канд. екон. наук,
м. Дніпро

АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Стан безпеки країни залежить від багатьох чинників, до яких належать фактори міжнародного фінансового ринку, стан грошово-кредитної системи країни, збалансованість державного бюджету, дефіцит бюджету, державний борг країни, бюджетна, податкова та інфляційна політика тощо. Тому зменшення рівня інфляції, зростання рівня життя населення та зміцнення фінансової безпеки держави є актуальним і важливим питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема механізму та системи забезпечення фінансової безпеки держави є предметом багатьох досліджень та висвітлюється в наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: Д.А. Артеменко, О.Ф. Балацького, О.І. Барановського [1], З.С. Варналій [2], П.А. Герасимова, А.О. Епіфанова, М.М. Ермошенка, С.М. Ілляшенко, В.П. Москаленко, С.Я. Салиги, О.Й. Шевцової, Ф. Фрідмана та ін. У роботах цих авторів висвітлюються окремі питання стосовно фінансової політики держави, грошово-кредитної політики, інфляційних процесів та управління ними, проблеми фінансової безпеки країни, її оцінки та застосування економічних методів у фінансах [6]. У роботі [5] розглянуто сучасний стан та виявлено основні чинники, що суттєво впливають на розвиток України.

Метою роботи є оцінка впливу інфляційних процесів на соціально-економічний розвиток країни та забезпечення фінансової безпеки держави, а також визначення шляхів підвищення рівня антиінфляційного регулювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Антиінфляційна політика являє собою сукупність інструментів державного регулювання, спрямованих на зниження інфляції. Мета антиінфляційної політики полягає в тому, щоб зробити інфляцію керованою, а її рівень – досить помірним. Для цього використовується широкий набір грошово-кредитних, бюджетних, податкових методів, заходи в області політики доходів, а також різні програми стабілізації, включаючи проведення радикальних грошових реформ.

Розглядаючи соціальний аспект фінансової безпеки, варто враховувати і додаткові фактори, що періодично можуть виникати у країні (заборгованість із заробітної плати, пенсій, стипендій, інших соціальних виплат) і обумовлюють соціальну напруженість у суспільстві.

З рис. 1 видно, що у 2015 р. індекси споживчих цін [3, 7] на основні групи товарів та послуг були найбільшими за досліджуваний період. Так, індекс цін на хліб та хлібопродукти зріс з 98,9% (2005 р.) до 160,6% (2015 р.).